

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

VEST-TELEMARK KRAFTLAG AS
Høydalsmovegen 815
3891 HØYDALSMO

Vår dato: 11.11.2020
Vår ref.: 200707558-68
Arkiv: 312 / 016.BD3A
Deres dato: 15.01.2020
Deres ref.:

Saksbehandler:
Tord Solvang

NVE avslår søknad om forlenget byggefrist for Lårdal kraftverk i Tokke kommune

En nylig gjennomført kartlegging av biologisk mangfold langs Lårdalsåi tilsier at det er vesentlig større naturverdier innenfor influensområdet til Lårdal kraftverk enn det som lå til grunn for NVEs konsesjonsvedtak i 2015. Den nye kartleggingen viser at utbyggingen vil føre til forringelse av en fossesprøytzone (intermediært fosseberg) med A-verdi (*svært viktig*). NVE kan ikke se at det vil være mulig pålegge nye vilkår som avbøter de negative konsekvensene i tilstrekkelig grad.

NVE mener det foreligger tungtveiende hensyn som tilsier at søknaden om forlenget byggefrist for Lårdal kraftverk bør avslås. I medhold av vannressursloven §§ 27 og 19 annet ledd, samt vassdragsreguleringsloven § 15, avslås søknaden om forlenget byggefrist.

Bakgrunn

NVE ga konsesjon til Lårdal kraftverk i vedtak den 25.3.2015. Det følger av vannressursloven §§ 27 og 19 annet ledd og vassdragsreguleringsloven § 15 at konsesjonen faller bort dersom byggearbeidene ikke er satt i gang innen en frist på fem år fra konsesjonen ble gitt. Det er datoen for innvilgelse av konsesjon som blir utgangspunkt for byggefristen. NVE kan forlenge fristen én gang med inntil fem nye år etter søknad.

Søknaden

NVE har mottatt følgende søknad Vest-Telemark Kraftlag AS datert 15.1.2020:

«Vest-Telemark Kraftlag AS fikk den 25.3.2015 konsesjon for utbygging av Lårdal kraftverk. I punkt 2 i vilkåra står det at konsesjonen fell bort dersom arbeidet ikke er sett i gang seinast 5 år rekna frå konsesjonsdato. Som fylgje av uavklarte offentlegrettslege spørsmål, ser vi at byggestart innan fristen sett i konsesjonen ikkje er mogeleg. VTK søker difor om nye 5 år forlenging av fristane.

I tida etter konsesjonsvedtaka for Lårdal kraftverk og Lårdalsåi kraftverk blei det arbeidd med avtale for å ra samordna dei to kraftverka, slik at det kunne sendast ein revidert plan for eit nytt kraftverk i Lårdal der båe konsesjonane var inkluderte. Dette arbeidet lukkast ikkje.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

VTK starta difor arbeidet med å realisere det konsesjonsgjevne kraftverket Lårdal Kraftverk. Det blei inngått avtale med Bystøl AS for prosjektering av kraftverket 22.11.2017. Manglande privatrettslege avtaler for tilkomst til kraftstasjonen kom på plass og prosjekteringsarbeidet starta opp i 2018. Totalt har vi kjøpt eksterne tenester for 3,1 mill.kr til dette prosjektet, herav 1,5 mill.kr etter at konsesjonen blei gjeve. I tillegg kjem bruk av eige personell.

Det blei sendt søknad til NVE om klassifisering av dam og vassveg 2.1.2019. Løyve for dette blei gjeve 19.2.2019.

I samband med arbeidet med Detaljplan for Landskap og Miljø blei det utarbeidd undersøking (Faun Naturforvaltning) av den raudlista plantearten Systemarihand sommaren 2019. Her blei det konkludert med at arten ikkje blir påverka av kraftverksplanane. Det blei også gjort arkeologiske undersøkingar (Telemark fylkeskommune/Team kulturarv) i røyrgatetraseen sommaren 2019. Her blei det gjort funn som det vil bli søkt om frigjeving for og som vil bli teke omsyn til i den vidare planlegginga av kraftverket.

7.3.2019 blei det søkt om dispensasjon frå kommuneplanen sin arealdel sidan kraftverksinngrepet ligg i LNF-område: Tokke kommune avslo søknaden 8.5.2019. Tokke kommune krev reguleringsplan for tiltaket. VTK klaga avslaget på dispensasjonssøknaden inn til Fylkesmannen i Vestfold og Telemark. Dei sende saka attende til Tokke kommune for ny handsaming og betre grunngjeving, som deretter i vedtak 5.9.2019 opprettheldt vedtaket sitt. VTK klaga avslaget på nytt den 2.10.2019 inn til Fylkesmannen i Vestfold og Telemark. Saka ligg framleis til vurdering der. Vår klage er vedlagt til dykkar informasjon.

VTK er på det næraste ferdig med den tekniske detaljprosjekteringa. Detaljplanfor Landskap og Miljø er også klar og vil bli sendt NVE for godkjenning så snart vi får avklaring frå Fylkeskommunen/riksantikvaren i høve til arkeologifunna. Den avklaringa får vi truleg ikkje før Fylkesmannen har avgjort om kommunen får medhald i sitt krav om reguleringsplan, sidan desse undersøkingane/funna då vil bli tekne med i planprosessen.

I og med at det er tidkrevjande prosessar, der tidsbruk og resultat er utanfor VTK sin kontroll, må vi difor diverre søke om forlenging av fristane.»

Høring

Søknaden ble sendt på begrenset høring til Tokke kommune. NVE har mottatt uttalelser fra Tokke kommune og Naturvernforbundet. Høringsuttalelsene har vært forelagt Vest-Telemark Kraftlag AS for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer/konklusjoner er referert. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

Tokke kommune avga uttalelse i brev til NVE den 28.2.2020. Vi gjengir følgende:

«(...) Føresegna i konsesjonen punkt 2 er ein kan-regel. NVE har såleis ein klår heimel til å nekte forlenga byggefrist til konsesjonærar som ikkje har utnytta femårsfristen effektivt.

Politiske signal frå Olje- og energidepartementet krev strengare praksis for handheving av byggefristar for vindkraft. Tilsvarande argument talar for at det også bør skje for vasskrafta. Kanskje bør nye småkraftkonsesjonar få tre års byggefrist slik hovudregelen er i vassressurslova § 27 og ikkje fem år som i dag. Det vil i såfall vere i samsvar med framlegget frå flertalet i Vassdragslovutvalet.

Det viser seg at vassføringa i Lårdalsåi kanskje er 80 % høgare enn det NVE har lagt til grunn i sin konsesjon. Det er ein alvorleg mangel ved konsesjonane. Konsesjonar som byggjer på feil fakta bør ikkje forlengast.

Ny kunnskap om natur og miljø gir NVE god grunn til å innføre ein strengare praksis knytt til korleis ein utøver skjønnnet knytt til forlenging av den romslege fristen på 5 år for byggestart.

Mykje har skjedd når det gjeld kartlegging av naturtypar langs Bandak. Det tilseier at det er grunn til å tru at fleire raudlista arter kan vere langs Lårdalsåi. Fleire har stilt spørsmål ved kvaliteten på kartleggingane som låg til grunn før konsesjon vart gjeve i 2015.

Lårdal har ei rik kulturhistorie. Arkeologiske undersøkingar i 2019 avduka fleire automatisk freda kulturminne i tenkt rørgatetrasé. Det er frå før gjort mange funn som dokumenterer aktivitet i området rundt elva sidan bronsealder. Telemarkskanalen vart freda i 2017. I brev frå desember 2017 understrekar fylkeskommunen at kraftstasjon frå 1916 er eit kulturminne av nasjonal verdi. Gjennom samarbeidet i Regionalparken ser Tokke kommune store moglegheiter for å utvikle Lårdal som destinasjon, basert på formidling av dei unike natur- og kulturverdiane.

Dersom NVE framleis er i tvil om praktisering av den skjønnsmessige kan-regelen, bør NVE legge vekt på det lokale sjølvstyret. Kommunen ynskjer i dag ingen utbygging av Lårdalsåi.»

Naturvernforbundet avga uttalelse i brev til NVE den 27.2.2020. Vi gjengir følgende:

«Konklusjon

Naturvernforbundet krever i lys av alle disse tunge, faglige argumentene at NVE sier nei til forlenget konsesjon slik at utbygging av de to kraftverkene i Lårdalsåi ikke blir realisert. Dette fordi vi mener naturverdiene er alt for dårlig kartlagt. Samtidig er de allerede kjente verdiene faktisk store nok til å stanse utbygging. Allerede er det meste av kommunens vannkraft bygd ut og føre-var-hensyn, samlet belastning og svakt kunnskapsgrunnlag tilsier samlet sett at det ikke må gis forlenget konsesjon. Mange av naturmangfoldlovens aktsomhetsparagrafer §§ 4-12 vil brytes om NVE bare viderefører forlenget konsesjon uten nye og faglig tilfredsstillende grundige biologiske kartlegginger.

Den samlede belastningen på vassdragsnaturen i kommunene allerede er langt overskredet sett ifht NML § 10 samlet belastning.

Sett i lys av svake biologiske registreringer knyttet til konsesjonsvurderingene i 2015 og mange andre fagfolks registreringer, lokale interesser sine kunnskaper og konklusjoner på naturverdiene i området krever Naturvernforbundet at NVE sier nei til forlenget konsesjon.

Alternativt må grundige fagbiologiske registreringer utføres sommeren 2020 og legges til grunn for nye vurderinger. Naturvernforbundet vil allerede nå varsle at vi på eget initiativ uansett vil sette i gang med feltbiologiske undersøkelser i Lårdalsåi tidlig sommeren 2020 for å dokumentere de antatt mye større naturverdiene som finnes i området enn det som ligger til grunn for NVEs saksbehandling. Vi leier da inn et uavhengig biologisk konsulentfirma som kan utføre en slik oppgave slik vi allerede har gjort i andre vassdragssaker der biologiske verdier er sterkt underregistrert av utbygger og der uavhengige biologer finner mange ganger så store naturverdier.

Vi ber også NVE merke seg spesielt at Telemark Botaniske forening v/ leder Bjørn Erik Halvorsen støtter Naturvernforbundets høringssvar.»

Vest-Telemark Kraftlag AS kommenterte de innkomne uttalelsene i brev til NVE den 18.3.2020:

«Kommentarer til uttalelse fra Tokke kommune v/ordføreren»

I. Innledningsvis bemerkes at selve høringsuttalelsen ikke er politisk behandlet i Tokke kommune, men utarbeidet og signert av ordfører personlig. For VTK fremstår uttalelsen som et forsøk på en omkamp av allerede gitt konsesjon, og argumentene fra ordfører knytter seg først og fremst til forhold som tidligere er vurdert i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.

II. I tiden etter gitt konsesjon fra NVE har VTK drevet forberedende arbeider knyttet til prosjektet. Alle tekniske dokumenter i saken er klargjort, og det gjenstår kun en investeringsbeslutning i selskapet før anbudsdokumenter kan sendes ut. VTK vil deretter være klare til byggestart.

Søknad om dispensasjon fra reguleringsplankravet ble sendt Tokke kommune 7. mars 2019, dvs. over ett år før fristen for igangsetting utløp. Kommunen avslo søknaden og avslaget ble påklaget av VTK. Fylkesmannen har i to runder opphevet kommunens vedtak og fastslo i sak av 17. februar 2020 at Tokke kommune ikke har hjemmel til å kreve reguleringsplan.

Telemark fylkeskommune har gjennomført arkeologisk registrering i tiltaksområdet i perioden juni - juli 2019. Registreringen resulterte i fire funn av fredete kulturminner. Detaljplan for miljø og landskap vil naturlig nok ta hensyn til disse funnene, og kulturminnene vil bli sikret før arbeid i aktuelt område igangsettes. Søknad om frigivelse ble stillet i bero av fylkeskommunen i påvente av endelig vedtak fra Fylkesmannen i dispensasjonssklagesaken.

Forsinkelsen det siste året skyldes derfor ikke forhold hos VTK, men utelukkende uriktig behandling av saken hos Tokke kommune. VTK ville ikke hatt behov for å søke om forlengelse av fristen for byggestart dersom kommunen hadde fattet gyldig vedtak i saken i første omgang.

III. Ordfører påpeker at det trolig er høyere avrenning i Lårdalsåi enn det som er lagt til grunn i den opprinnelige søknaden, som er basert på hydrologisk rapport utarbeidet av NVE. Det finnes ingen sikker dokumentasjon på dette, men en eventuell noe høyere avrenning vil etter VTK sin vurdering uansett innebære en fordel for alle parter; - mer restvannføring i elva til allmenn nytte og litt høyere produksjon, - som vil være økonomisk gunstig både for VTK, grunneiere, kommune og samfunnet.

IV. Faun Naturforvaltning AS har utarbeidet to rapporter i anledning saken, siste gang vedrørende undersøkelser av Søstermarihånd. Faun er et anerkjent konsulentfirma som innehar høy kompetanse innen natur- og arealforvaltning. Selskapet er også brukt av Tokke kommune i ulike prosjekter. VTK reagerer på at ordfører i denne sammenheng stiller spørsmål ved Faun sin kompetanse.

Kommentarer til uttalelse fra Naturvernforbundet

Også uttalelsen fra Naturvernforbundet fremstår i all hovedsak som en omkamp på selve konsesjonsvedtaket fra NVE.

I. Som allerede nevnt er det gjennomført undersøkelser i samsvar med vilkår gitt i konsesjonen fra NVE, herunder undersøkelser knyttet til Søstermarihånd. Undersøkelsene er foretatt av Faun Naturforvaltning AS i mai 2019. Det ble ikke funnet Søstermarihånd i traseen, men på andre lokaliteter i Lårdal.

II. For øvrig kan det ikke være riktig å la en interesseorganisasjon som Naturvernforbundet være ansvarlig for å gjennomføre nye undersøkelser i området, dette må i så fall skje i regi av VTK og basert på eventuelle krav fra NVE.

Avsluttende kommentarer

VTK kan ikke se at det har fremkommet nye faglige argumenter mot en utbygging. Det må vektlegges at behovet for fornybar kraft vil bli større de neste årene, grunnet stadig økt elektrifisering.

I VTK sitt brev av 15. januar 2020 ble det søkt om fristutsettelse på 5 år. VTK opprettholder denne søknaden. Som et minimum bes innvilget utsettelse tilsvarende den forsinkelse som er forårsaket ved Tokke kommune sin behandling av dispensasjonssøknaden.»

Ny kartlegging av biologisk mangfold

I høringsuttalelsen varslet Naturvernforbundet at de ville få gjennomført en ny kartlegging av naturverdier langs Lårdalsåi sommeren 2020. NVE mottok brev fra forbundet den 26.5.2020 der de opplyste at BioFokus var engasjert til å utføre kartleggingene. BioFokus gjennomførte feltbiologiske undersøkelser den 13.5.2020. NVE fikk oversendt endelig rapport den 22.6.2020 (*BioFokus-notat 2020-33 - Kartlegging av naturverdier langs Lårdalsåi i Tokke kommune i forbindelse med planlagt kraftutbygging*). Vi gjengir følgende fra rapporten:

«(...)

Naturtyper

Det er avgrenset 16 naturtypelokaliteter innenfor undersøkelsesområdet i Lårdal (figur 1, tabell 1). Av disse 16 er sju gitt høyeste verdi A – svært viktig, tre gitt verdi B - viktig og 6 gitt verdi C – lokalt viktig. 13 av de 16 lokalitetene er tilknyttet kulturlandskapet langs Lårdalsåi, mens de siste tre lokalitetene ligger på mer eller mindre naturlig mark. Ingen av disse 16 naturtypene er tidligere innlagt i naturbase, men bekkekløfta og noen av de andre nevnes i Kiland (2013) uten at det er utfyllende beskrivelser for andre naturtyper enn bekkekløfta. Mange av naturtypene kartlagt i 2020 inneholder store naturverdier knyttet til gamle trær, rik edelløvskog og fosseberg som tidligere ikke har vært kjent.

(...)

Rødlistearter

Det er til sammen påvist 12 rødlistearter innenfor influensområdet. Artene er knyttet til verdifulle skogmiljøer, store gamle trær og fosseberg/flomsonemiljøer langs elva. Av de 12 artene er det fire arter som bør tillegges særlig vekt i denne sammenheng da deres forekomst er knyttet til enten selve vannstrengen, bekkekløfter, fuktig skog eller fosseberg i umiddelbar nærhet til elva. Av disse fire er to sårbare (VU), en nær truet (NT) og én har datamangel (DD).

(...)

Konsekvens

*Men den kunnskapen som foreligger nå er det vurdert at det planlagte inngrepet vil få **stor negativ konsekvens** for naturverdiene i og langs Lårdalsåi.»*

BioFokus' rapport ble oversendt Vest-Telemark Kraftlag AS for kommentar den 1.7.2020 i tråd med forvaltningsloven § 17 tredje ledd. Kraftlaget ved konsulent Helge Kiland (Faun Naturforvaltning)

kommenterte rapporten i brev til NVE den 7.8.2020. Vi gjengir følgende avsluttende merknader fra Kiland:

«Rapporten til Biofokus er grundig og gjev eit solid inntrykk. Torbjørn Høitomt er vel kanskje landets fremste ekspert på mosar knytte til vassdrag og bekkeløftmiljø. Det faglege grunnlaget var nok ikkje på plass da Kvålofossen blei vurdert i 2013. Hårkurlemose er i NVE rapport 50-2017 karakterisert som ein art med moderat relevans for naturtypen fossesprøytsone og fosseeng. Bortsett frå Kvålofossen synest ikkje utbygging av Lårdalsåi å korne i vesentleg konflikt med det artsmangfaldet som er registrert.»

Fullstendig rapport og uttalelser er tilgjengelig via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVEs vurdering

Vannressursloven og vassdragsreguleringsloven gir regler om byggefrister for vannkraftverk.

Bestemmelsene er tatt inn i konsesjonsvilkårene for Lårdal kraftverk der vilkårenes post 2 sier følgende:

«Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd¹. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.»

Som det fremgår av lovtekst og konsesjonsvilkår er forlengelse av byggefrister en «kan-regel». NVE kan forlenge byggefristen, men ingen konsesjonær har et rettskrav på å få forlenget frist. Det ligger slik sett til forvaltningens alminnelige skjønn om forlengelse skal gis. I saksbehandlingen² må NVE vurdere om det har oppstått endrede forhold som nødvendiggjør ytterligere utredninger av hensyn til natur og miljø eller brukerinteresser i vassdraget. Dersom det foreligger ny vesentlig informasjon, kan NVE avslå en søknad om forlenget byggefrist. Et sentralt moment i vurderingen vil være om det kan settes ytterligere vilkår som kan avbøte nye ulemper som er påvist. Etablert forvaltningspraksis, understøttet av forarbeidene til vannressursloven³ og den reviderte vassdragsreguleringsloven⁴, tilsier likevel at det har vært forutsatt og praktisert lempelighet ved fristforlengelser.

Tematikken har nylig vært behandlet i en klageavgjørelse fra Olje- og energidepartementet (OED). Departementet omgjorde den 4.5.2020 NVEs vedtak om forlengelse av byggefrist for Trolleholselva kraftverk i Høyanger kommune. I den aktuelle saken var det registrert flere sårbare og en sterkt truet lavart (kystkantlav) innenfor kraftverkets tiltaksområde. Registreringene var gjort flere år etter at NVE hadde fattet det opprinnelige konsesjonsvedtaket. Departementet la til grunn at den nyoppdagede kystkantlaven ville bli vesentlig negativt berørt av utbyggingen, og at ulempene ikke kunne avbøtes i tilstrekkelig grad gjennom tiltak. Arten ville derfor trolig utgå fra området som følge av fysiske inngrep og endrede fuktforhold. I omgjøringsvedtaket ble det vist til *Retningslinjer for små vannkraftverk* der det fremgår at tiltak som kommer i konflikt med arter som er «kritisk truet» eller «sterkt truet», eller naturtyper som Norge har et internasjonalt ansvar for, ikke kan regne med å få konsesjon. Departementet konkluderte med at hensynet til kystkantlaven måtte vektlegges tungt i vurderingen av om det skulle gis forlenget byggefrist for Trolleholselva kraftverk.

¹ Vassdragsreguleringsloven ble revidert i 2017. § 12 nr. 1 i tidligere lov svarer til § 15 i revidert lov.

² Prop. 117 L, 2016-2017, kap. 7.2.4.4

³ Ot. prp. pr. 39, 1998-99, kap. 9.8.1

⁴ Prop. 117 L, 2016-2017, kap. 7.2.4.1

Ny kartlegging av biologisk mangfold langs Lårdalsåi

I høringen viste Naturvernforbundet og Tokke kommune til at kartleggingene av biologisk mangfold i Lårdal er av relativt gammel dato med feltregistreringer fra 2013 og tidligere. Kartleggingene ble også gjennomført før publisering av *NVE-rapport 102/2015 – Etterundersøkelser av flora og naturtyper i elver med planlagt småkraftutbygging*. De nevnte etterundersøkelsene avdekket dels betydelige svakheter ved utførte kartlegginger av biologisk mangfold i mange småkraftsaker. Etter Naturvernforbundets og Tokke kommunes syn tilsa dette at det måtte gjennomføres nye kartlegginger av biologisk mangfold langs Lårdalsåi. Naturvernforbundet varslet at de ville få gjennomført en ny kartlegging sommeren 2020.

NVE mottok brev fra Naturvernforbundet i slutten av mai der de opplyste at BioFokus v/Torbjørn Høitomt og John Gunnar Brynjulfsrud var engasjert til å utføre kartleggingene. NVE fikk oversendt endelig rapport (*BioFokus-notat 2020-33 - Kartlegging av naturverdier langs Lårdalsåi i Tokke kommune i forbindelse med planlagt kraftutbygging*) i slutten av juni. Rapporten ble oversendt Vest-Telemark Kraftlag AS for kommentar i starten av juli.

På grunnlag av tidligere og ny kartlegging av biologisk mangfold mener NVE at det er innhentet tilstrekkelig informasjon for å kunne vurdere tiltakets omfang og virkninger for kartlagte naturtyper, samt sjeldne og truede arter. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jf. naturmangfoldloven § 8.

Arter

BioFokus har påvist 12 rødlistearter (Tabell 1) innenfor influensområdet, hvorav seks er plassert i rødlistekategorien sårbar (VU). I den opprinnelige kartleggingen fra 2013 ble det bare registrert tre rødlistearter (alm, ask og søstermarihand).

De påviste artene er knyttet til verdifulle skogmiljøer, store gamle trær og fosseberg/flomsonemiljøer langs elva. Fire av artene (tussepraktlav, hårkurlemose, striglekrypmose og evjebekkemose) er knyttet til enten selve vannstrengen, bekkeløfter, fuktig skog eller fosseberg i umiddelbar nærhet til elva. Med unntak av søstermarihand lever de resterende artene (bleikdoggnål, klosterlav, almebroddsopp, almekullsopp, skrukkeøre) i tilknytning til gamle (rødlistede) løvtrær som alm og ask.

Tabell 1: Rødlistearter registrert av BioFokus den 13.5.2020. * er tidligere registrert i området.

Art	Artsgruppe	Rødlistekategori
Alm*	Karplanter	Sårbar (VU)
Ask*	Karplanter	Sårbar (VU)
Søstermarihand*	Karplanter	Sårbar (VU)
Tussepraktlav	Lav	Sårbar (VU)
Bleikdoggnål	Lav	Nær truet (NT)
Klosterlav	Lav	Nær truet (NT)
Hårkurlemose	Moser	Sårbar (VU)
Striglekrypmose	Moser	Nær truet (NT)
Evjebekkemose	Moser	Datamangel (DD)
Almebroddsopp	Sopper	Sårbar (VU)
Almekullsopp	Sopper	Nær truet (NT)
Skrukkeøre	Sopper	Nær truet (NT)

BioFokus fremhever forekomstene av hårkurlemose (VU) som et verdifullt element ved Lårdalsåi. Arten

er funnet på flere lokaliteter langs vassdraget, og finnes trolig flere steder om det letes godt. Hårkurlemose ser ut til å være knyttet til områder som sjelden utsettes for flom, men som jevnlig eller kontinuerlig påvirkes av lett fosseyr eller kjølig vind fra fosser og elvestryk. De fleste delforekomstene er relativt små, og ifølge BioFokus kan det ikke utelukkes at arten er fintfølelse for endringer i vannføringsregime. BioFokus viser til at dette trolig er særlig relevant i Lårdalsåi, siden elva renner åpent og sørvendt, og det er ikke noen naturlige terrengformasjoner som bidrar til å holde luftfuktigheten oppe over tid.

Faun naturforvaltning viser til at «*hårkurlemose er i NVE rapport 50-2017 karakterisert som ein art med moderat relevans for naturtypen fossesprøytzone og fosseeng.*» I nevnte rapport⁵ er arten gitt karakteren 2 (av 4) på en skala for klassifisering av artenes relevans i forhold til miljøer som ofte blir berørt av småkraftutbygging. Relevans er vurdert for alle rødlistede moser og lav i forhold til deres tilknytning til nøkkelhabitat langs vassdrag. Tallet som angir relevans, er basert på forfatternes vurdering av hvor stor del av den totale nasjonale bestanden av hver art som finnes i relevante nøkkelhabitat i tilknytning til vassdrag. At relevansen ikke er vurdert høyere kan skyldes at hårkurlemose i Sverige også er funnet i åpen blokkmark. Arten er likevel svært knyttet til fukt som det latinske navnet *Didymodon icmadophilus*⁶ tilsier. Hårkurlemose har følgende omtale av habitatpreferanser og trusler i *Norsk rødliste for arter (2015)*:

«Hårkurlemose er en ganske dårlig kjent art der en stor andel av funnene er gjort før 1910. Arten er funnet i områder med rike bergarter fra lavland til fjell (iallfall til 1000 moh.) og har en vid utbredelse. Den virker å være knyttet til klipper og berg på fuktige, gjerne flomutsatte steder langs vassdrag. Trusler mot arten er vannkraftutbygging og annen virksomhet som påvirker vannføring. Vi estimerer en pågående populasjonsnedgang grunnet småkraftutbygging. Arten er ikke fanget opp gjennom kartlegging i forbindelse av småkraftutbygging de senere årene. Det antas 2 ind/dm² per lokalitet, men individtallet per lokalitet varierer sterkt. Antall kjente lokaliteter ligger rundt 50 og mørketallet settes til 20 (individ). Hårkurlemose rødlistes som VU - sårbar etter kriteriet C2a (liten populasjon og pågående nedgang).»

Hovedtrusselen for arten er habitatpåvirkning i limnisk miljø, som typisk vil finne sted ved oppdemming, vannstandsregulering eller overføring av vassdrag (reduert vannføring). NVE mener at hårkurlemose vil få sterkt endrede levekår ved en utbygging, og at det er stor fare for at arten utgår fra artsinventaret på berørt elvestrekning.

Praktlav (VU) ble funnet på en selje (stående i vannkanten) i bekkekløften rett nedenfor Homme bru. I følge BioFokus er arten etter all sannsynlighet sterkt knyttet til fuktigheten fra elva. BioFokus viser til at praktlav er nylig splittet opp i flere arter. Etter BioFokus' vurdering har dette ingen praktisk betydning, siden alle de nye artene er forvaltningsrelevante, og trolig vil bli likt eller strengere vurdert enn samlearten praktlav ved neste rødlisterevisjon.

Striglekrypmose (NT) ble funnet på betong i elva rett ved planlagt kraftstasjonsplassering. Arten ble ikke funnet på naturlig substrat, men ifølge BioFokus kan det ikke utelukkes at den vokser spredt på stein i elva steder som var oversvømt ved kartleggingstidspunktet. BioFokus vurderer at arten mest sannsynlig vil få reduserte bestander ved utbygging, men trolig vil overleve med en redusert populasjon.

⁵ Gaarder, G., Høitomt, T. & Klepsland, J. T. 2017. Moser og lav langs små vassdrag i Norge. NVE-rapport 50-2017. 37 s

⁶ *Icmadophilus* («som er glad i fukt»)

På vedtakstidspunktet i 2015 bestod beslutningsgrunnlaget av rødlisteartene alm, ask og søstermarihand. Disse ble hensyntatt gjennom NVEs merknader til konsesjonsvilkårene⁷. NVE konstaterer nå at en utbygging av Lårdal kraftverk vil ha negative konsekvenser for ytterligere rødlistearter, hvorav flere er innen artsgruppene moser og lav.

Naturtyper

BioFokus har kartlagt og avgrenset 16 naturtypelokaliteter (Tabell 2) innenfor influensområdet til Lårdal kraftverk, hvorav ti er vurdert som A-verdi (*svært viktig*) eller B-verdi (*viktig*). Lokalitetene fordeler seg på syv naturtyper, og BioFokus betegner variasjonen som stor. Ifølge etablert metodikk⁸ skal forekomst av naturtypelokaliteter med A-verdi gi deltema «viktige naturtyper» svært stor verdi. I den opprinnelige kartleggingen fra 2013 var det bare avgrenset seks naturtyper, der samtlige ble vurdert til C-verdi (*lokalt viktig*). Etter både tidligere⁹ og nåværende metodikk skal forekomst av naturtypelokaliteter med C-verdi gi deltema «viktige naturtyper» middels verdi. BioFokus' kartlegging tilsier slik sett at det er vesentlig større naturverdier innenfor influensområdet til Lårdal kraftverk enn det som lå til grunn for NVEs vurderinger i 2015.

I kommentarene fra VTK v/Faun naturforvaltning datert 7.8.2020 vises det til at det faglige grunnlaget har endret seg en del siden 2013, blant annet med utarbeidelse av nytt veiledningsmaterieell for kartlegging av biologiske verdier i små vassdrag¹⁰ og oppdatert håndbok for konsekvensanalyser fra Vegdirektoratet⁶. Faun naturforvaltning uttaler samtidig at «*det faglige grunnlaget var nok ikke på plass da Kvålofossen blei vurdert i 2013.*» Av kommentarene fremgår det likevel at Faun naturforvaltning i det vesentligste slutter seg til BioFokus' avgrensninger og vurderinger av naturtyper innenfor influensområdet.

Tabell 2: Avgrensede naturtyper innenfor influensområdet. * ble også registrert av Faun/H. Kiland i 2013, men da vurdert som lokalt viktig (C-verdi).

Naturtype	Utforming	Navn	Verdi
Bekkekløft og bergvegg*	Bekkekløft	Lårdalsåi	C-verdi
Fossesprøytsone*	Intermediært fosseberg	Kvålofossen	A-verdi
Hagemark*	Fattig hagemark med styvede eller stubbehøstede edellauvtrær	Tveito hagemark	A-verdi
	Askehage*	Skjelbrei Nordre S	A-verdi
Naturbeitemark	Frisk eller tørr, middels baserik eng beitet	Tveito eng	B-verdi
Rik edellauvskog	Rasmark- og ravinealmeskog	Bjåland Austre Ø	A-verdi
Store gamle trær*	Alm	Bjåland Austre Ø alm	A-verdi
	Ask	Fredtun ask	B-verdi
	Ask	Homme Ø ask	C-verdi
	Ask	Homme Ø ask II	C-verdi
	Ask	Tveito N ask I	C-verdi
	Ask	Tveito N ask II	C-verdi
	Ask	Tveito N ask III	B-verdi

⁷ I det konsesjonen ble det satt vilkår om at «*tiltakshaver skal søke å unngå skade på alm og i særlig grad ta hensyn til styvede trær.*» Det ble også satt vilkår om at «*planområdet må befares med en biolog for å kartlegge eventuelle forekomster av søstermarihand før detaljstikking av rørgatetrase utføres.*»

⁸ Håndbok V712 Konsekvensanalyser - Vegdirektoratet 2018

⁹ Håndbok V140 Konsekvensanalyser - Vegdirektoratet 2006

¹⁰ Gaarder, G., Høitomt, T. & Klepsland, J. T. 2017. Moser og lav langs små vassdrag i Norge. NVE-rapport 50-2017.

	Ask	Tveito ask	A-verdi
	Alm	Skjelbrei alm	A-verdi
Tresatt kulturmark	Fattig hagemark uten styva trær	Fredtun N hagemark	C-verdi

Ifølge BioFokus vil de påviste naturtypene i kulturlandskapet (hagemark, naturbeitemark, rik edellauvskog, store gamle trær og tresatt kulturmark) i liten eller ingen grad påvirkes at det planlagte tiltaket [gjennom tekniske inngrep]. Etter BioFokus' vurdering kan det likevel ikke utelukkes at enkelte gamle trær som står nærmest elva kan huse biologisk mangfold som til en viss grad er begunstiget av fuktigheten fra elva. Dette er imidlertid ikke tillagt vekt av BioFokus.

Faun naturforvaltning slutter seg i det vesentligste til BioFokus' vurderinger, og uttaler at «*Bortsett frå Kvålofossen synest ikkje utbygging av Lårdalsåi å kome i vesentleg konflikt med det artsmangfaldet som er registrert.*» NVE er enig i at naturtyper som ikke er vassdragstilknyttede blir lite påvirket av utbyggingsplanene.

Både bekkekløften nedenfor Homme bru og fossesprøytsonen (fossebergene) ved Kvålofossen er avhengige av Lårdalsåi og dennes vannføring. BioFokus viser til at det kan være vanskelig å si hvor mye en eventuell utbygging vil påvirke disse naturtypene, men at det er sannsynlig at den sørvendte beliggenheten gjør lokalitetene mer sårbare for endringer i vannføringsregimet enn om eksposisjonsretningen hadde vært en annen. Ifølge BioFokus er det også sannsynlig at enkelte arter er avhengig av et klima som både er varmt og fuktig, og her vil de sørvendte fossebergene og fosseyr-påvirkede blokkene langs elva spille en viktig rolle.

Med inntaksplassering på kote 398 vil vannføringen i Kvålofossen bli redusert med over 70 prosent, fra snaut 900 l/s¹¹ til drøyt 250 l/s som et snitt over året. Vesentlig redusert vannføring vil forringe den påviste fossesprøytlokaliteten (intermediært fosseberg) gjennom redusert habitatkvalitet. Forekomsten av hårkuremose er medvirkende til den høye verdsettingen (A-verdi). Relativt kalkholdig overrislet berg tilsier at det også er potensial for ytterligere rødlistearter på sikt. En vesentlig redusert vannføring vil trolig medføre at det blir for tørt for hårkurlemose og andre fuktighetskrevenne arter på de lysutsatte fossebergene.

NVE vil understreke at metodikken for å skille ut verdifulle fosseberglokaliteter har blitt vesentlig forbedret sammenlignet med første utgave av DN-håndbok 13, som lå til grunn i første undersøkelsene av vassdraget i 2013. Vi er derfor ikke i tvil om at lokaliteten er av svært høy verdi.

I Olje- og energidepartementets *Retningslinjer for små vannkraftverk* heter det at:

«To naturtyper som kan berøres av små vannkraftverk og som Norge kan sies å ha et internasjonalt ansvar for, er bekkekløfter og fossesprøytsoner.»

Videre heter det at:

«Tiltak som kommer i konflikt med arter som er «kritisk truet» eller «sterkt truet», eller naturtyper Norge har et internasjonalt ansvar for, eller vil vanskeliggjøre nasjonal oppfyllelse av internasjonale avtaler kan ikke påregne å få konsesjon.»

I klagebehandlingen av Trolleholselva kraftverk viste Olje- og energidepartementet til at nye vesentlige opplysninger, om for eksempel truet naturmangfold, kan føre til at en søknad om fristforlengelse blir

¹¹ Tiltakshaver har foretatt nye beregninger i forbindelse med detaljplan for miljø og landskap. Her oppgis middelvannføringen til 892 l/s og nyttbar vannmengde til 71,2 prosent.

avslått. Et sentralt moment i vurderingen vil være om det kan settes ytterligere vilkår som kan avbøte nye ulemper som er påvist.

Etter NVEs vurdering vil flytting av kraftverksinntaket til nedenfor Kvålofossen være nødvendig for å ivareta den verdifulle fosseberglokaliteten. En slik løsning er imidlertid ikke fremlagt som noe alternativ i søknaden som foreligger. Dette vil trolig endre prosjektet radikalt fra det konsesjonsgitte, både med hensyn til produksjon og sannsynligvis kostnad, og er dermed ikke slik NVE vurderer det et aktuelt avbøtende tiltak. NVE kan ikke se at det finnes andre avbøtende tiltak som vil redusere ulempene i tilstrekkelig grad. NVE mener dette er tungtveiende hensyn som må tillegges vekt i vurderingen av om det skal gis utsatt byggefrist.

Oppsummering

Det går frem av forarbeidene til vannressursloven og vassdragsreguleringsloven at det normalt skal gis utsatt byggefrist når det blir søkt om det. Dette er gjeldende praksis, og gir forutsigbarhet for konsesjonærene. Nye vesentlige opplysninger om for eksempel truet naturmangfold kan likevel føre til at en søknad om utsatt frist blir avslått etter en konkret vurdering. Det vil være et sentralt moment om det kan gis ytterligere vilkår som kan avbøte nye ulemper som er påvist.

En nylig gjennomført kartlegging av biologisk mangfold langs Lårdalsåi tilsier at det er vesentlig større naturverdier innenfor influensområdet til Lårdal kraftverk enn det som lå til grunn for NVEs konsesjonsvedtak i 2015. Den nye kartleggingen viser at utbyggingen vil føre til forringelse av en fossesprøytsone (intermediært fosseberg) med A-verdi (*svært viktig*). NVE kan ikke se at det vil være mulig pålegge nye vilkår som avbøter de negative konsekvensene i tilstrekkelig grad.

NVEs vedtak

NVE mener det foreligger tungtveiende hensyn som tilsier at søknaden om forlenget byggefrist for Lårdal kraftverk bør avslås. I medhold av vannressursloven §§ 27 og 19 annet ledd, samt vassdragsreguleringsloven § 15, avslås søknaden om forlenget byggefrist.

Tokke kommune har en rekke kommentarer og merknader til temaer som landskap, brukerinteresser, kulturminner og annen lokal motstand mot utbygging. Grunnet avslaget på søknaden om forlenget byggefrist er ikke disse drøftet her.

Om klage og klagerett

Se eget vedlegg om klageadgang.

Med hilsen

Rune Flatby
direktør

Brit Torill Haugen
fungerende seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: Orientering om rett til å klage

Kopi til:

Naturvernforbundet

Naturvernforbundet i Telemark

TOKKE KOMMUNE

VEST-TELEMARK KRAFTLAG AS v/Aslak Ofte

Orientering om rett til å klage

Hvem kan klage på vedtaket?	Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.
Hvor skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende den til NVE. NVEs e-postadresse er: nve@nve.no . NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til OED.
Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket.
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.
Hva skal med i klagen?	Klagen bør være skriftlig. I klagen må du: Skrive hvilket vedtak du klager på. Skrive hvilket resultat du ønsker. Opplyse om du klager innenfor fristen. Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.
Du kan få se dokumentene i saken	Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.
Vilkår for å gå til domstolene	Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av OED som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller OED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.